

Цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

УДК 347.772

Канарик Юлія Сергіївна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного та господарського права

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Канарик Юлия Сергеевна

кандидат юридических наук,

доцент кафедры гражданского и хозяйственного права

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Kanaryk Juliia

Candidate of Juridical Sciences,

Associate Professor at the Department of Civil and Economic Law

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0003-3222-7827

Носінський Владислав Ігорович

студент юридичного факультету

Національного університету біоресурсів і природокористування

Носинский Владислав Игоревич

студент юридического факультета

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Nosinskyi Vladyslav

Student at the Faculty of Law

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

**ДОГОВОРИ ЩОДО РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ
НА ОБ'ЄКТИ ПАТЕНТНОГО ПРАВА ТА НОУ-ХАУ: НОВЕЛИ
ЗАКОНОДАВСТВА**

**ДОГОВОРЫ О РАСПОРЯЖЕНИИ ИМУЩЕСТВЕННЫМИ
ПРАВАМИ НА ОБЪЕКТЫ ПАТЕНТНОГО ПРАВА И НОУ-ХАУ:
НОВЕЛЛЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА**

**AGREEMENTS ON THE DISPOSAL OF PROPERTY RIGHTS TO
THE OBJECTS OF PATENT LAW AND «KNOW-HOW»: NEWS OF
LEGISLATION**

Анотація. Статтю присвячено огляду новел законодавства в частині розпорядження майновими правами на об'єкти патентного права та ноу-хау. На підставі аналізу існуючого законодавства встановлено, що існує виключний перелік таких договорів: ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Зазначено, що договір про передачу (використання) «ноу-хау» відрізняється від аналогічного для патенту. В основі надання права використання «ноу-хау» лежить не виключне право, а фактична монополія на об'єкт угоди. «Ноу-хау» на відміну від запатентованого винаходу не можна використовувати, не отримавши його від власника. Наслідком цього є необхідність не тільки надання за договором права використання, але і передача самого «ноу-хау» у повному обсязі.

Відзначається, що законодавцем було значно спрощено договірні процедури надання права розпорядження майновими правами для фармацевтичних компаній у зв'язку з необхідністю боротьби з пандемією.

Було встановлено переліки речовин та медичних процедур, медичної техніки, які не можуть бути об'єктами патентного захисту.

Наголошується на тому, що законодавцем на разі не враховано сучасний рівень діджиталізації, де право володіння чи користування об'єктами інтелектуальної власності посвідчується численними електронними методами. Наприклад, шляхом підтвердження електронних ліцензій, користувацьких положень, партнерських програм із залученням ряду посередників. Відповідно необхідно розширити перелік можливих надійних способів посвідчення договорів, які могли би вважатися письмовими, чи бути прирівняними до такого способу.

Проаналізовано законопроект №5552 який пропонує зміни до закону «Про авторське право і суміжні права», в частині протидії «патентному тролінгу». Авторами законопроекту пропонуються ряд адміністративних процедур, які допоможуть швидко реагувати на такі недобросовісні дії конкурентів. При цьому, зауважується що з розширенням договірної процедури частини цих кейсів можливо було би уникнути.

Пропонується, в рамках боротьби з пандемією COVID-19, ввести примусове ліцензування, з метою скорочення реальних витрат на ліки від вірусу, а також на матеріально-технічне забезпечення спеціалізованих лікарень.

Ключові слова: *патент, ноу-хау, ліцензування, ліцензійний договір, майнові права, комерційна таємниця.*

Анотація. *Стаття посвячена обзору новелл законодательства в части распоряжения имуществовыми правами на объекты патентного права и ноу-хау. На основании анализа существующего законодательства установлено, что существует исчерпывающий перечень таких договоров: лицензия на использование объекта права интеллектуальной собственности; лицензионный договор; договор о создании по заказу и*

использование объекта права интеллектуальной собственности; договор о передаче исключительных имущественных прав интеллектуальной собственности; исключительный договор относительно распоряжения имущественными правами интеллектуальной собственности.

Указано, что договор о передаче (использования) «ноу-хау» отличается от аналогичного для патента. В основе предоставления права использования «ноу-хау» лежит не исключительное право, а фактическая монополия на объект сделки. «Ноу-хау» в отличие от запатентованного изобретения нельзя использовать, не получив его от собственника. Следствием этого является необходимость не только предоставление по договору права на использование, но и передача самого «ноу-хау» в полном объеме.

Отмечается, что законодателем были значительно упрощены договорные процедуры предоставления права распоряжения имущественными правами для фармацевтических компаний в связи с необходимостью борьбы с пандемией COVID-19. Было установлено перечни веществ и медицинских процедур, медицинской техники, которые не могут быть объектами патентной защиты.

Подчеркивается, что законодателем сейчас не учтено современный уровень диджитализации, где право владения или пользования объектами интеллектуальной собственности удостоверяется многочисленными электронными методами. Например, путем подтверждения электронных лицензий, пользовательских положений, партнерских программ с привлечением ряда посредников. Соответственно необходимо расширить перечень возможных надежных способов подписи договоров, которые могли бы считаться письменными, или быть приравненными к такому способу.

Проанализированы законопроект №5552 который предлагает изменения в закон «Об авторском праве и смежных правах», в части

противодействия «патентному троллингу». Авторами законопроекта предлагаются ряд административных процедур, которые помогут быстро реагировать на такие недобросовестные действия конкурентов. При этом, отмечается что с расширением договорной процедуры части этих кейсов можно было бы избежать.

Предлагается, в рамках борьбы с пандемией COVID-19, ввести принудительное лицензирование с целью сокращения реальных расходов на лекарства от вируса, а также на материально-техническое обеспечение специализированных больниц.

Ключевые слова: патент, ноу-хау, лицензирование, лицензионный договор, имущественные права, коммерческая тайна.

Summary. The article is devoted to the review of novelties of the legislation in the part of disposition of property rights to objects of patent law and know-how. Based on the analysis of the existing legislation, it is established that there is an exclusive list of the following agreements: license to use the object of intellectual property rights; license agreement; agreement on the creation by order and use of the object of intellectual property rights; agreement on the transfer of exclusive intellectual property rights; another agreement on the disposal of intellectual property rights.

It is noted that the agreement on the transfer (use) of «know-how» differs from that for the patent. The basis for granting the right to use «know-how» is not an exclusive right, but a de facto monopoly on the object of the agreement. «Know-how» in contrast to the patented invention can not be used without receiving it from the owner. The consequence of this is the need not only to grant the right of use under the contract, but also the transfer of the «know-how» in full.

It is noted that the legislator has significantly simplified the contractual procedures for granting the right to dispose of property rights for

pharmaceutical companies due to the need to combat the pandemic. Lists of substances and medical procedures, medical equipment that cannot be the subject of patent protection have been established.

It is emphasized that the legislator does not take into account the current level of digitalization, where the right to own or use intellectual property is certified by numerous electronic methods. For example, by confirming electronic licenses, user terms, affiliate programs with a number of intermediaries. Accordingly, it is necessary to expand the list of possible reliable ways of certifying contracts, which could be considered written or be equated to such a way.

The bill №5552, which proposes amendments to the law «On Copyright and Related Rights», in terms of combating «patent trolling» was analyzed. The authors of the bill propose a number of administrative procedures that will help to respond quickly to such unfair actions of competitors. At the same time, it is noted that with the expansion of the contractual procedure, some of these cases could be avoided.

It is proposed, as part of the fight against the COVID-19 pandemic, to introduce compulsory licensing, in order to reduce the real cost of drugs against the virus, as well as the logistics of specialized hospitals.

Key words: *patent, know-how, licensing, license agreement, property rights, trade secret.*

Постановка проблеми. Останні 10 років, система патентного права України не зазнавала значних змін і лише із появою глобальної проблеми боротьби із пандемією COVID-19 була неодноразово розглянута. Виникла необхідність прийняття надзвичайного законодавства, яке надаватиме автоматичні примусові ліцензії на ліки і лікарські препарати, пов'язані з COVID-19, з тим щоб країна могла негайно забезпечити альтернативні і більш дешеві джерела поставок, у тому числі шляхом мобілізації своїх

власних вітчизняних виробничих потужностей. В таких умовах, необхідно вимагати обов'язкового доступу, за необхідності, до даних клінічних випробувань авторів, ноу-хау, захищених комерційною таємницею, та інших даних і виключних прав, необхідних для прискорення пошуку джерел аварійних поставок.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Договори щодо розпорядження майновими правами на об'єкти патентного права та ноу-хау неодноразово привертали увагу вітчизняних вчених, серед яких: Бєгова Т. І., О. А. Кульбашина, А. Є. Смородина, М. С. Уткіна, А. Л. Харченко та ін. Однак в світлі останніх змін до законодавства не існує поки що ґрунтовних досліджень. Крім того, з практичної точки зору дане питання розглядається лише у поодиноких працях.

Метою статті є аналіз новел законодавства в частині договорів щодо розпорядження майновими правами на об'єкти патентного права та ноу-хау.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на сьогодні, законодавець обмежився лише частковою лібералізацією патентного ринку, перевівши частину правового сектору у договірну форму правовідношення. Законами «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» № 815-ІХ та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства» № 816-ІХ від 21 липня 2020 року було надано рівноцінний правовий захист та врегульовано процес реєстрації патенту як для винаходу так і для корисної моделі [4; 5].

Закон 816-ІХ виключає речовини з кола об'єктів, які можуть бути корисними моделями, тепер лише пристрої або процеси можуть охоронятись як корисні моделі.

До того ж Закон 816-IX розширює перелік об'єктів, на які не поширюється правова охорона, до якого тепер належать, зокрема:

- а) хірургічні чи терапевтичні способи лікування людини або тварини, способи діагностики організму людини або тварини;
- б) процеси клонування людини;
- в) процеси змінювання через зародкову лінію генетичної ідентичності людей;
- г) використання людських ембріонів для промислових або комерційних цілей;
- д) людський організм на різних стадіях його формування та розвитку, а також просте виявлення одного з його елементів, зокрема послідовності або частини послідовності гена;
- е) процеси змінювання генетичної ідентичності тварин, які можуть спричинити їх страждання без будь-якої істотної медичної користі для людей або тварин, а також тварин, виведених внаслідок такого процесу. Відкриття, наукові теорії, математичні методи, методи ведення господарської діяльності, комп'ютерні програми, форми представлення інформації, зовнішній вигляд продуктів, спрямованих на задоволення виключно естетичних потреб, також не можуть бути визнані винаходами або корисними моделями в якості самостійних об'єктів.

Для боротьби з вічнозеленими патентами Закон 816-IX передбачає, що нові форми відомого з рівня техніки лікарського засобу, у тому числі солі, складні ефіри, прості ефіри, композиції, комбінації та інші похідні, поліморфи, метаболіти, чисті форми, розміри часток, ізомери, можуть бути визнані такими, що явно впливають з рівня техніки, якщо тільки такі нові форми істотно не відрізняються за ефективністю.

Таким чином, законодавець надав змогу українським фармацевтичним компаніям користуватися винаходами і корисними

моделями на договірній основі, в обхід загальноприйнятих встановлених правил патентного права. Такими механізмами є законодавчо встановлені договірні процедури розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

- ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- ліцензійний договір;
- договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;
- інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності [10].

Актуальною проблемою залишається те, що досі в Цивільному кодексі України (далі – ЦК, ЦКУ), залишається чинною норма про письмову форму договору. Так, в частині 2 статті 1107 ЦК України зазначено, що договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності укладається у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності такий договір є нікчемним. Законом можуть бути встановлені випадки, в яких договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності може укладатись усно [10].

При цьому, законодавцем на разі не враховано сучасний рівень діджиталізації, де право володіння чи користування об'єктами інтелектуальної власності посвідчується численними електронними методами. Наприклад, шляхом підтвердження електронних ліцензій, користувацьких положень, партнерських програм із залученням ряду посередників. Таким чином, втрачається значна частина мультимедійного ринку електронних послуг та стимулюється цифрове піратство, адже як

користувачі так і надавачі таких віртуальних послуг будуть обмежені у прямій співпраці.

Залишається невизначеним і статус ноу-хау. З однієї сторони є вигідним визначення ноу-хау до правової категорії комерційної таємниці, адже одночасно із правовим захистом, такий інтелектуальний продукт отримує необмежені можливості ринкової інертності. Такий стан характеризується відсутністю обтяжуючих процедур державної реєстрації та широким спектром застосування у зв'язку із свободою договору.

Якщо звернутися до наукової літератури, то в залежності від позиції вчених щодо статусу ноу-хау, підходи щодо можливості передачі ноу-хау на використання іншій особі також відрізняються. О. Яворська визначає договір про передання ноу-хау як непоіменний договір з такими характеристиками: консенсуальний, взаємний та відплатний [2, с. 435] та визначає, що за ним «передаються майнові права на особливий об'єкт (певний секрет)» [2, с. 436]. Вона зазначає, що договір про передання ноу-хау має «певну схожість» з ліцензійним договором, однак відмінність в тому, що за ліцензійним договором передаються права на запатентовані об'єкти [2, с. 396], а за договором про передання ноу-хау - незапатентовані рішення. З цих передумов Т. Бегова робить інший висновок. Оскільки вона визначає ноу-хау самостійним об'єктом цивільних прав, вона вважає, що належна договірна конструкція з розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на ноу-хау є саме договір на передачу ноу-хау, а не ліцензійний договір [1, с. 62]. Однак в літературі зазначається про допустимість передачі ноу-хау із використанням договірної конструкції ліцензійного договору і передача ноу-хау за ліцензійним договором визначається найпоширенішою [8; 3, с. 100; 9, с. 95].

О. Яворська припускає можливість використання комерційної таємниці на підставі ліцензії або ліцензійного договору [2, с. 371]. Оскільки йдеться про секретну інформацію, то зміст таких договорів має

включати умови збереження (нерозголошення) секретності та адекватні правові випадки у разі їх порушення. Так, з рішення Господарського суду м. Києва від 21.04.2020 р. у справі № 910/11127/19 [7] впливає, що судом розглядався спір, коли передача ноу-хау здійснювалась за ліцензійним договором, відповідно до якого ліцензіар надав невиключну ліцензію на ноу-хау на території України з метою виробництва, використання та продажу певної продукції на певний строк. Важливо зауважити, що в цьому випадку сторонами були погоджені всі істотні умови, встановлені для ліцензійного договору.

Інформація про «ноу-хау», може передаватися іншим особам за договором з власником інформації. Зазвичай це відбувається шляхом укладення спеціального договору про передачу «ноу-хау». Порядок укладення таких договорів не регулюється, проте на практиці він використовується досить часто. У договорі про передачу «ноу-хау» повинні бути узгоджені умови про предмет (яка інформація передається), термін передачі, розмір винагороди, умова про право на подальшу передачу та збереження конфіденційності з мірами відповідальності.

Договір про передачу (використання) «ноу-хау» відрізняється від аналогічного для патенту. В основі надання права використання «ноу-хау» лежить не виключне право, а фактична монополія на об'єкт угоди. «Ноу-хау» на відміну від запатентованого винаходу не можна використовувати, не отримавши його від власника. Наслідком цього є необхідність не тільки надання за договором права використання, але і передача самого «ноу-хау» у повному обсязі. «Ноу-хау» можуть бути передані як у матеріальній формі (у вигляді різного роду документації, зразків тощо), так і в нематеріальній формі (у вигляді надання технічної допомоги, навчання, управлінських послуг). Як правило, інформація передається у формі документів (технічні описи, формули, методики і т.д.). На додаток до них можлива також передача дослідних зразків виробів. Іноді договори про передачу «ноу-

хау» передбачають, що передавальна сторона зобов'язана надавати іншій стороні допомогу у налагодженні виробництва з використанням «ноу-хау».

Що стосується розміру та строків виплати винагороди, то тут можуть застосовуватися дві системи - одноразова виплата або відрахування залежно від обсягів виробленої продукції або обсягів продажів.

У договорі на передачу прав на «ноу-хау» важливо вирішити питання, чи має право особа, яка передає це право, використовувати (продовжувати використовувати) його у власній діяльності, а також чи мають право сторони укладати в майбутньому договори на передачу цієї інформації іншим особам. Зазвичай передача інформації третім особам забороняється, оскільки тоді таку інформацію важко тримати в секреті, контролювати її конфіденційність. Більше того, учасники договору беруть на себе досить жорсткі зобов'язання щодо збереження переданої інформації в таємниці і захисту її від незаконного доступу. Порухення умови про конфіденційність зазвичай дає потерпілій стороні право на одностороннє розірвання договору (це має бути передбачено договором) та на відшкодування збитків.

Передача «ноу-хау» може включатися в якості додаткової умови в ряд інших договорів. Наприклад, договір про передачу права щодо патенту, може передбачати передачу супутнього йому «ноу-хау» - інформації про способи організації виробництва з використанням цього об'єкта тощо. Передача секретів виробництва є також однією з умов договору комерційної концесії (договору про франчайзинг).

Як винаходи так і ноу-хау сприймаються як товар, котрий можна передати або продати зацікавленій стороні. Ці процедури здійснюються, як правило, на основі ліцензійного договору, який передбачає всі аспекти й умови передачі технічної документації чи прав з патенту.

Враховуючи викладене, слід визнати, що чинне законодавство не містить умов, які б визнавали ліцензійний договір на використання ноу-хау

недійсним, що підтверджується судовою практикою. Варто погодитись з можливістю надання іншій особі дозволу на використання ноу-хау, як різновиду комерційної таємниці, шляхом укладення ліцензійного договору.

Прогресивним у сфері патентування видається новий законопроект «Про авторське право і суміжні права», №5552 від 09.06.2021 р. Він має на меті усунути прогалини правового регулювання охорони прав на промислові зразки, які створили умови для поширення в Україні явища так званого «патентного тролінгу». Мова йде про діяльність суб'єктів господарювання, які реєструють промислові зразки на відомі загалу форми виробів, а потім вимагають сплати «роялті» за використання цих об'єктів у комерційних цілях. Відсутність дієвого механізму боротьби з «патентним тролінгом» призводить до зниження інвестиційної привабливості України [6].

Авторами законопроекту пропонується встановити додатковий критерій охороноздатності (індивідуальний характер); правова охорона незареєстрованих промислових зразків; подання заявки в електронній формі; можливість поділу заявки; строк чинності прав – не більше 25 років (наразі – 15); змінити вид охоронного документу (з патенту на свідоцтво); можливість досудового скасування свідоцтва в Апеляційній палаті (боротьба з «патентним тролінгом»).

Остання норма є дуже важливою для боротьби з «патентним тролінгом» (явище, яке базується на зловживанні недобросовісними особами правами на промислові зразки, які не є новими, і здебільшого має місце на митному кордоні).

Для боротьби з цим негативним явищем, а також з метою його попередження в майбутньому, законопроектом пропонується додатковий адміністративний спосіб анулювання реєстрацій – так званий механізм «post grant opposition» (визнання недійсними свідоцтв на промислові зразки в Апеляційній палаті).

Ухваленими законами «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства» від 21 липня 2020 також широко розглянуто питання авторської співпраці в рамках трудових договорів на підприємстві, а також проблематика спеціальних замовлень та супутніх похідних авторських прав на основі цих договорів.

Так, на сьогодні Цивільний кодекс України передбачає, що майнові права інтелектуальної власності України на службові твори належать працівникові та юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник спільно. Разом з тим, Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає, що майнові права на службовий твір належать роботодавцю, якщо інше не визначено договором (контрактом) між працівником, який створив твір та роботодавцем [10].

У результаті наявності даної колізії роботодавець, якому законодавством надана частина майнових прав на службові твори, не набуває їх на підставі закону чи договору в результаті створення твору, а змушений набувати ці права від працівника з використанням додаткових процедур через певний проміжок часу після створення відповідного твору. Те ж саме стосується замовника щодо творів, створених за замовленням.

Дана ситуація призводить до ускладнення ведення господарської діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів авторського права і суміжних прав (особливо комп'ютерних програм та баз даних). Внаслідок відповідної невизначеності щодо належності прав ризику виникнення необґрунтованих претензій з боку працівника (працівників) надзвичайно високі, що може спричинити неможливість добросовісного використання об'єктів права інтелектуальної власності, які були створені як службові твори або твори, створені на замовлення

Також із зазначених вище міркувань є необхідність забезпечення автоматичного набуття органом державної влади прав на твір, створений автором у зв'язку з виконанням трудового договору з органом державної влади;

Як зазначалось вище, Цивільний кодекс України та Закон України «Про авторське право та суміжні права» вимагають укласти ліцензійні договори лише в письмовій формі. При цьому велика кількість об'єктів авторського права і суміжних прав у світі розповсюджується в мережі Інтернет на умовах опублікування пропозиції надати (або отримати) ліцензію, адресовану необмеженому колу осіб, та прийняття такої пропозиції зацікавленою особою. За такою системою функціонує популярний відеосервіс «Ютуб» («YouTube»), банки фотографій, вільна он-лайн енциклопедія «Вікіпедія» («Wikipedia»), спільноти розробників таких комп'ютерних програм як «Лінукс» («Linux»), «Мозіла фаєрфокс» («Mozilla Firefox») та тисячі інших. Натомість українські користувачі і розробники програмного забезпечення не можуть легально користуватись безкоштовним програмним забезпеченням, оскільки договори, укладені не у письмовій формі, як того наразі вимагає українське законодавство, визнаються нікчемними.

При цьому, Директивою ЄС 2003/98/ЄС (змінена Директивою 2013/37/ЄС) про повторне використання публічної інформації (частина друга статті 8) передбачено, що держави-члени мають забезпечити використання ліцензій, які доступні у цифровій формі і можуть надаватись засобами електронного зв'язку; Слід зауважити, що нововведення від 21 липня 2020 року вкотре підкреслюють пріоритет міжнародного договору над національним законодавством (відповідні зміни до ст.4 закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі») [4].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, нові норми законодавства щодо

договорів розпорядження майновими правами на об'єкти патентного права та ноу-хау містять три ключових аспекти:

1) Спрощення договірних процедур надання права розпорядження майновими правами для фармацевтичних компаній у зв'язку з необхідністю боротьби з пандемією.

2) Переведення у приватно-правове поле правовідносин щодо правового захисту ноу-хау та вирівнювання правового захисту винаходу та корисної моделі, що прогнозує перехід всього спектру правовідносин в систему дії ліцензійних договорів.

3) Адаптивність правозастосування норми національного права та норми міжнародного права, при належному юридичному супроводі, може усунути ряд незручностей із електронними ліцензіями, користувацькими договорами, он-лайн офертами.

На разі законодавцю необхідно в рамках боротьби з пандемією здійснити більш жорсткий крок, шляхом примусового ліцензування окремих видів ліків від COVID-19, щоб зменшити витрати на їх виробництво для населення. Щодо діджиталізації ліцензійних процедур, то необхідно ухвалити комплексний закон, який усунув би проблему письмового підпису договору. Це є комплексна робота і внесення відповідних змін до ЦКУ буде недостатньо, відповідні зміни слід вносити до законів «Про електронні довірчі послуги», «Про інформацію», «Про публічні закупівлі». Попередні напрацювання вже існують та тестуються, наприклад у додатку «Дія». Принаймні, щодо фізичних осіб можливе застосування біометричного підпису. Таке рішення також відкриє ключ до рішення проблеми щодо автоматизації переходу права на службовий винахід (корисну модель) від працівника до роботодавця, згідно умов існуючого трудового договору (контракту).

Література

1. Бєгова Т. І. Правова природа права на «ноу-хау» та його зміст. *Проблеми законності*. 2010. №107. С. 53–62.
2. Інтелектуальне право України / За заг. ред. проф. О. С. Яворської. Тернопіль, 2016. 608 с.
3. Кульбашина О. А. Правила визначення змісту договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності // Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності : зб.наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. Інтернетконф. 7-8 квіт. 2015 р. За заг. ред. О.В. Черевка, О.П. Орлюк. Черкаси, 2015. С. 100–103.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями : Закон України від 21.07.2020 № 815-ІХ. Офіційний вісник України. 2020. № 67. С. 248. Ст. 2148.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства : Закон України від 21 липня 2020 № 816-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 52. Ст. 496.
6. Проект Закону про авторське право і суміжні права, №5552 від 09.06.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72188 (дата звернення: 24.09.2021)
7. Рішення Господарського суду м. Києва від 21.04.2020 р. у справі № 910/11127/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88928249> (дата звернення: 24.09.2021)
8. Смородина А. Є. Ліцензійний договір у цивільному праві України : дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право (08 - Право). Київ, 2021. 298 с.

9. Уткіна М. С., Харченко А. Л. «Ноу-хау» в системі об'єктів інтелектуальної власності в Україні та зарубіжних країнах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. №54. С. 94–97.
10. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 року №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5199> (дата звернення: 24.09.2021)

References

1. Bjehova T. I. Pravova pryroda prava na «nou-khau» ta jogho zmist. *Problemy zakonnosti*. 2010. #107. S. 53–62.
2. *Intelektualjne pravo Ukrajinjy / Za zagh. red. prof. O. S. Javorskji*. Ternopilj, 2016. 608 s.
3. Kuljbashyna O. A. Pravyla vyznachennja zmistu doghovoriv shhodo rozporjadzhennja majnovymy pravamy intelektualjnoji vlasnosti // *Vitchyznjanyj ta svitovyj dosvid pravovogho reghuljuvannja vidnosyn u sferi intelektualjnoji vlasnosti: zb.nauk. pracj za materialamy Vseukr. nauk.-prakt. Internetkonf. 7-8 kvit. 2015 r. Za zagh. red. O.V. Cherevka, O.P. Orljuk*. Cherkasy, 2015. S. 100–103.
4. Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajinjy shhodo posylennja okhorony i zakhystu prav na torghoveljni marki i promyslovi zrazky ta borotjby z patentnymy zlovzhyvannjamy: *Zakon Ukrajinjy vid 21.07.2020 # 815-IX. Oficijnyj visnyk Ukrajinjy*. 2020. # 67. S. 248. St. 2148.
5. Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajinjy shhodo reformy patentnogho zakonodavstva: *Zakon Ukrajinjy vid 21 lypnja 2020 # 816-IX. Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjy*. 2020. # 52. Stor. 5. St. 496.

6. Proekt Zakonu pro avtorsjke pravo i sumizhni prava, #5552 vid 09.06.2021 r. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72188 (data zvernennia: 24.09.2021).
7. Rishennja Ghospodarsjkogho sudu m. Kyjeva vid 21.04.2020 r. u spravi # 910/11127/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88928249> (data zvernennia: 24.09.2021).
8. Smorodyna A. Je. Licenzijnyj doghovir u cyvilnomu pravi Ukrainy. Dysertacija na zdobuttja stupenja doktora filosofiji za specialnistju 081 Pravo (08 - Pravo). Kyjiv, 2021. 298 s.
9. Utkina M. S., Kharchenko A. L. «Nou-khau» v systemi ob'ektiv intelektualnoji vlasnosti v Ukraini ta zarubizhnykh krajinakh. Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionaljnogho universytetu. Serija «Pravo». 2019. Vyp. 54. S. 94–97.
10. Cyviljnyj kodeks Ukrainy, Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. #435-IV/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5199> (data zvernennia: 24.09.2021).